

Vidéki szecessziós könyvművészet

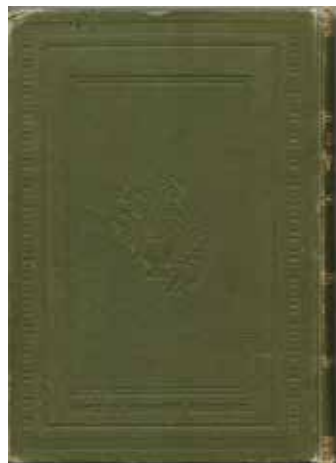
MÁSODIK VÁLOGATÁS

Kis Krisztián Bálint

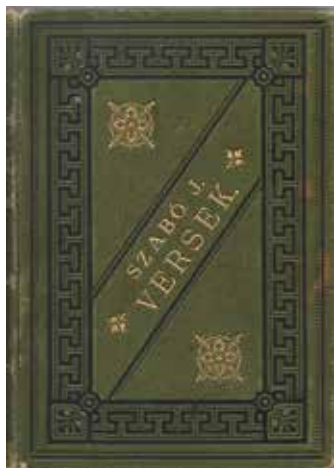
Újabb merítés következik a hazánkban szecessziónak nevezett művészettörténeti korszak kimeríthetetlennek tűnő vidéki könyvterméséből. Az egyedülálló időszak bemutatására szolgáló, javarészt ritkaságszámba menő kiadványok mind a szerző gyűjteményéből származnak. Valamennyi leírt pazar kötet és kötés garantáltan helyi mesteremberek keze munkája.

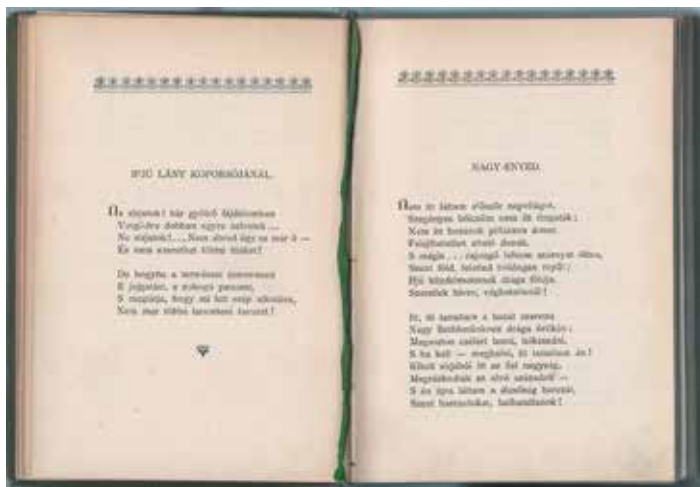
Kolozsvár. A „kincses város”, a földrajzi értelemben vett Erdély központjának első officináját még Hoffgreff György állította föl 1550-ben. A következő évszázadokban több mint negyedszáz nyomda működött a magyar nyelvű nyomdászat e korai fellegvárában. 1895-ben egyszerre nyolc nyomda szolgálta a közel 36 ezer lakosú város és szűkebb-tágabb környezetének igényeit. Ezt a nyomdászámot a korabeli vidéki városok közül csak Nagyvárad és Temesvár (12–12 nyomdával), valamint Arad (kilenc nyomdával) múlta fö-

lül. A vidéki könyves szakemberek példaértékű együttműködésének egyik kézzelfogható eredménye az a korabeli könyv, mely Nagyenyed kiadási helyllyel, kolozsvári nyomdában és külön más kolozsvári könyvkötőmesternél készült. A kötet kiadója a hivatalos országos lajstromban is szereplő nagyenyedi Baldi Károly könyvkereskedő volt, akit 1891-ben vettek föl a Magyar Könyvkereskedők Egylete tagjai közé. Szabó Jenő *Versek* című kötetének kiadójaként a több mint félszáz kilométerre északra fekvő kolozsvári Lyceum Nyomda két tulajdonosáról 1892 és 1895 között egyszerűen csak Gombos [Ferenc] és Sztupjár nyomdának nevezett közös vállalkozást bízta meg a nyomtatással. Az 1893-ban napvilágot látott, 215 számozott oldal terjedelmű, aranyozott lapélekkel is ékes verseskötet mintaszerű kötetesi munkálatait Hantz György „magyar királyi tudományegyetemi” könyvkötőmester vállalta magára, aki üzletét még 1854-ben alapította. A mohazöld egészsváson kötés előtáblája és gerince aranyozott, a hátsó tábla vaknyomású.

Az előtábla fekete színnyomatú kettős keretet kapott. A külső keret egyeneseken belül elhelyezkedő pontokból áll. A belső keret harmonikus labirintus minta, leginkább a „futó kutya” motívumra hasonlít, a keret sarkain egy-egy nyolcágú kerek virág alapon négyzetben végződő ötszirmú kinyílt virággal. A belső keretben balról jobbra felfelé, haránt alakban ugyancsak fekete vonalakkból és pontokból álló széles átló fut, benne két sorban a szerző rövidített nevével és ugyancsak csupa nagybetűvel szedve a kiadvány címével. Az átló hosszának mértani közepén, a szövegek előtt és után egy-egy kétlevelű és középen háromszirmú kinyílt virág látható, melyekből a gerincre ugyanazon, de más betűből szedett szövegek fölé egy, alá pedig három jutott három-három egyenes vonal-

lal elválasztva. Ugyanakkor az előtábla másik két sarka sem maradt üresen: egy-egy kör alapon négyszirmú kinyílt virág fokozza az esztétikai hatást. A hátsó kötetábla hármias vaknyomásos keretet kapott, kívülről befelé haladva a második és harmadik keret között, alul helyezkedik el a könyvkötő rövidített neve, valamint a könyvkötés készítésének helye. A hármias keret mértani középpontjában ismerős vaknyomásos díszítés tűnik föl: négyhúrú lant húrjai mellett két oldalról áttörő olajfaágak, olajbogyókkal.

A köteten belül is számtalan szecessziós díszítés található: az előzéklapon, a címlapon, a kereken kilencven vers, valamint a tartalomjegyzék után, középen egy-egy kis virágdísz helyezkedik el. Minden verskezdő oldal fejlécében a szedestükör szélességében egy sorban számos virág vagy levél, vagy stilizált díszítés fut. A nyomdai díszítések sorát egyszerűbb verskezdő iniciálék gazdagítják. Az eredeti, zöld könyvjelző is megvan.

A kötet szerzője nem más, mint Szabó Dezső író bátyja.

Szabó Jenő (1867–1934) református lelkipásztor és költő Kolozsvárott született, teológiai tanulmányait Nagyenyeden végezte. Öccse róla mintázta *Elsodort falu* című regényében Farczády Jenő alakját, amiért vitájuk támadt, s így született meg a magyar irodalomtörténet párját ritkító testvérpére. Szabó Jenő később, 1901 és 1915 között Székelyföldön is tevékenykedett.

Pozsony. A török idők alatt a Királyi Magyarország székhelye, 1563 és 1830 között a Habsburg-uralkodók magyar koronázóvárosa csak a 17. században vált állandó nyomdahellyé. A következő két évszázad folyamán mintegy harminc nyomda létesült még itt. A hajdanvolt magyar főváros 1895-ben hat nyomdával rendelkezett, lakóinak száma pedig több mint 52 ezer fő. Ugyanilyen nyomdászama még a délvidéki Újvidéknek volt. Kisterjedelmű, csak kartonált papírkötésén és hasonló címlapján szerényen díszített, de annál tartalmasabb és érdekesebb kiadvány a po-

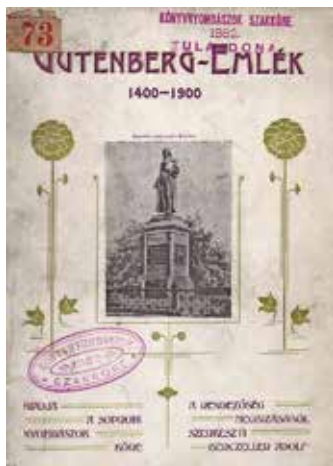
zsonyi Grafikai Műintézetben, a göttingeni születésű, evangélikus vallású Wigand Károly Frigyes (1787–1849) utód nyomtatóüzemében megjelent, lábjegyzetben rendhagyó életrajzot tartalmazó tűzött füzet. Vásárhelyi József *A genfi »Réveil«* című protestáns értekezése a *Theologiai Szaklap* kiadásában 1917-ben jelent meg, kereken hatvan oldal terjedelemben.

A borító és a címlap csigavonalas keretben, egyféle, de változatos méretű, talpas betűtípusból szedve tartalmazza a bibliográfiai adatokat. A francia *Réveil* (németül *Erweckung*, angolul *revival*) kifejezést a legnagyobb betűméret is hangsúlyozza. A keret alsó felének közepét tojásdad alakban, háromszárú és három kör alakú virágban végződő szecessziós díszítés tölti ki. Wigand sokrétű pozsonyi vállalkozása, mely könyvkereskedést és német nyelvű lapkiadást is magában foglalt, még az előző évszázad első felében keletkezett. 1816 körül Sopronban is alapított könyvkereskedést. Kiadói kapcsolatot épített ki

gróf Széchenyi Istvánnal és Táncsics Mihállyal is. Wigand Károly Frigyes két fiának saját keresztneveit adta – mindketten apjuk szakmájának méltó folytatói lettek. Öccse és egy személyben „könyvügnöke”, Wigand Ottó (1795–1870) a szintén felvidéki Kassán nyitott könyvkereskedést, majd ugyancsak kiadói tevékenységbe kezdett. A rendhagyó pozsonyi kis kötet szerzője Vársárhelyi József (1893–1916), az idejekorán elhunyt kolozsvári református lelkész, püspöki titkár, hitoktató, valamint a francia nyelv budapesti egyetemi lektora és prédikátora. Jelen műve a genfi egyetem teológiai fakultásán 1913-ban pályadíjat nyert. A mű életrajzi vonatkozású lábjegyzetét Révész Imre (1889–1967) egyetemi tanár, egyháztörténész, későbbi debreceni református püspök jegyzi. A mű elmélyült témája, a magyar nyelvű vonatkozó szakirodalom gerince, a 19. századi Genf, a sokszínű svájci város legfontosabb vallási mozgalma, mely a dogmatizmussal szemben a személyes vallásos életen alapuló protestáns hit megújítását, újjászületését célozta meg.

Sopron. A 18. századi nyomdahely első officináját a korábban Kismartonban tevékenykedő Streibig József Antal állította föl 1721-ben. Ezután több mint tucatnyi nyomda szolgált ki a nyomtatványigényeket. 1895-ben a városnak öt nyomdája és több mint 27 ezer lakosa volt. Még később lépett színre Röttig Gusztáv (1855–1920) nyomdászmeister, aki 1900-ban a helyi nyomdászok körének elnöke volt. Ekkor jelent meg a Petrik-féle bibliográfia

által sem ismert *Gutenberg-Emlék* című kötet a nyomdász kör kiadásában, Berczeller Adolf (1877–1966) gácsi származású nyomdász, egyébként sokrétű személyiség szerkesztésében.

Az emlékkiadvány az európai könyvnyomtatás feltalálója születésének ötszázadik évfordulója alkalmából jelent meg. A kartonált kötetű, tűzött füzet 42 számozott oldalt tartalmaz. A kartonált kötés és a címlap felirata ezúttal megformálásában teljesen eltér egymástól. A papírborítón a sötétlila színű cím, a kiadói és szerkesztői ada-

tok közé, középre fényképet illesztettek, balra és jobbra, valamint alul középen gazdag, a szöveg színével harmonizáló mustárzöld, virágban végződő növényi szárakkal. A címlapon a változatos összképet a betűtípusok különbözősége és méretbeli eltérésük határozza meg.

A címlap verzóján név szerint felsorolták a Soproni Nyomdászok Köre tagjait, az elnökön kívül 37 helyi szakembert. A szedéstükör egyedi kialakítású. Kettős zöld keretben páros oldalon bal oldalt, páratlan oldalon jobb oldalt leveles, száras virágmotívumos csík fut végig. A kettős oldalkeret felső és alsó részének közepére is jutott egy-egy leveles, illetve virágos ékítés.

A kötet Hoffmann Pál méltató írásával kezdődik, Gutenberg életrajzával folytatódik Berczeller tollából, majd alkalmi emléksorok következnek. Helytörténeti tartalom következik, mégpedig adalékokkal a korai Sopron vármegyei nyomdászat történetéhez. A kötetet újabb idézetgyűjtemény zárja: „A betű munkásai a betű jubileumára” címmel. Érdekes adalék, hogy 1918-ban Röttig részvénytársaságba olvasztotta saját vállalkozását a helyi Romwalter-féle nyomdával, valamint az ugyancsak soproni Petőfi Nyomdával. A tanulmány szerzőjének birtokában lévő példány egyediségét az adja, hogy eredetileg az 1882-ben alapított Könyvnyomdászok Szakköre tulajdona volt, majd a szocializmus időszakában a Nyomda-, a Papíripar és a Sajtó Dolgozóinak Szakszervezete Szakkönyvtára állományába került.

Győr. A „vizek városa” is 18. századi nyomdahely. A szintén névadó vármegyeszékhely első

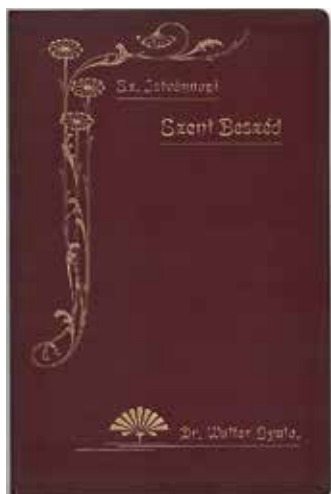
officináját ugyancsak Streibig állította föl, 1727-ben. A városban szó szerint sokáig egyedülálló családi vállalkozás tevékenysége átnyúlt a következő évszázadba is, melynek során további mintegy tucatnyi nyomda létesült. 1895-ben négy nyomda jutott a város közel 23 ezer lakosára. Ezek közé tartozott Nitsmann József könyvnyomdája is, mely 1893-ban kezdte meg több mint négy évtizeden át tartó tevékenységét, mely papír nagykereskedelmet és könyvkötést is magában foglalt. Itt jelent meg 1897-ben Thewrewk István *Neveld önmagadat!* című munkája „szüniidei olvasmányul a tanulóifjúságnak”. A kartonált, tűzött, műnyomó papírra nyomott füzet összesen 18 számozott oldalt tartalmaz. Csak az egyúttal címlapul is szolgáló kartonkötés díszített – minden ékítés ezen a központi helyen koncentrálódik. A száras, leveles, bimbós külső keret rovatkolt, vastag szegélyű belső keret osztja három részre. Fölül vizes és fás természetközeli táj látható a háttérben felsejlő város templomtornyával és más épületek sziluettjével. Az alsó met-

szet kifejezetten vízi élőhelyet mutat tündérrózsákkal, fecskékkel, nádassal, bokrokkal és ugyancsak a háttérben megbújó emberi jelenléttel, kikötött, üres csónakkal. A belső nagy teret a szerző, a mű címe és alcíme csupa talpas nagybetűvel szedve tölti ki – változatos betűméretben. A belső négy sarkot egy-egy háromszög alakban elhelyezkedő, négy külső levéllel szegélyezett, nyolcszirmú virágdíszítés tölti ki. Az összkép a téglalapos elrendezés ellenére sem kelt szögletes benyomást.

A szerző, ponori Thewrewk István (1863–1931) író és hírlapíró, akit pont a kiadvány megjelenésének évében „*tollnoknak*” neveztek ki a helyi tankerületi főigazgatóságához. Később betegsége miatt nemcsak az írnihi hívatáról, hanem az írásról is kénytelen volt lemondani.

Esztergom. A hagyomány szerint Szent István király szülővárosa, az első magyarországi érseki székhely a török hódoltság és a törökellenes harcok következtében csak 1763-ban tűnt föl a nyomdászat térképén. Az első officinát itt ugyanaz a Royer Ferenc Antal állította föl, akiben Eger első tipográfusát is tisztelhetjük. A következő évszázadban közel tíz nyomda működött itt. 1895-ben közel 16 ezer lakos élt és négy nyomda szolgált az egyházi és világi székhelyen. Budapesti kiadási hellyel, de az esztergomi Buzárovits Gusztáv nyomda- és könyvkötő műhelyben készült dr. Walter Gyula számos szent beszédének igényes kivitelű nyomtatott változata. Közülük az 1900. évi Szent István napi több szempontból is figyelemre méltó. A címlapon olvashatjuk, hogy a keresztény magyar állam kilencszázadik évfordulójára készült és a budavári Mátyás templomban hangzott el. A címlap verzőjára került a tényleges nyomdahely. A sötétbordó egészvásznon kötés több más ismertetett kiadványhoz hasonlóan előtábláján aranyozással ékes, hátsó tábláján vaknyomással díszített. Az előtábla mintegy vésett hatású betűkkel cím- és szerzői adatokat tartalmaz. Bal oldalon, az első harmadból három leveles növényi szár tör fölfelé, a bal

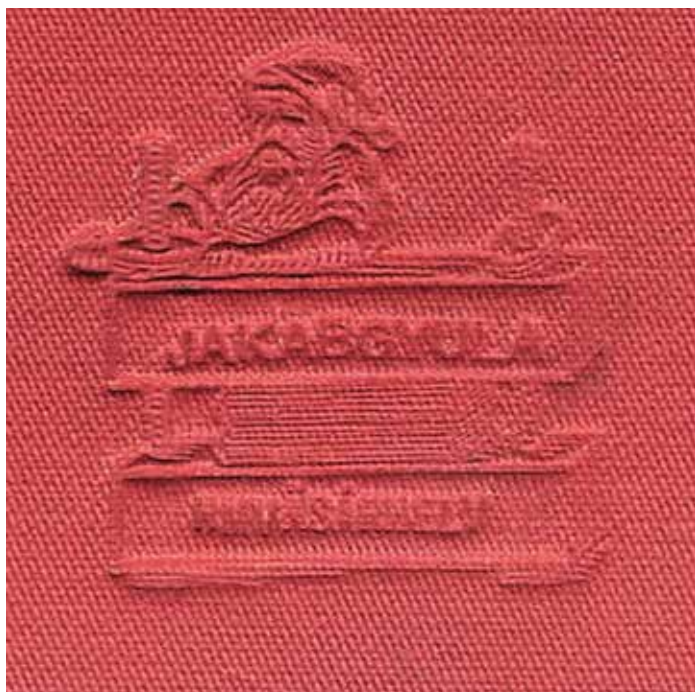
felső sarokban egymás alatt sorakozó kinyílt virágokig. A bal oldali szár jobbra ágazik, levelekben és egy lefelé konyuló virággal végződik. A jobb alsó sarokba szedték a szerző nevét, tőle balra háromszor, csúsztatott vonalakkal aláhúzott kinyílt virág látható. A hátsó kötéstábla vaknyomású egyenes oldalú keretében a sarkokat háromszögben indás, fonatos virágdíszítés tölti ki. A címlapon a téglalapos elrendezés része a középre igazított cím alatt a balra szedett alkalmi szöveg

mellett elhelyezett kinyílt virág, lentebb a három levéldíszítés mellett az alkalmi beszéd időpontjával. A szerző neve alatt és a kiadási adatok fölött újabb leveles virágmotívum tűnik föl. A beszéd után, a 15. oldalon található még egy szerény, kétágú levéldíszítés. Az al-

kalmi beszéd szerzője a selmecbányai születésű Walter Gyula (1855–1929) tanár, esztergomi kanonok. Az előállító esztergomi Buzárovits-féle nyomda és könyvkötészet alapja Horák Egyed 1850-ben települt könyves vállalkozása volt. 1877-től haláláig, 1883-ig Buzárovits Gusztáv állt az általa megvásárolt nyomda és könyvkötészet élén, majd a vállalkozást özvegye vitte tovább egészen 1907-ig. A nyomdaiipari vállalkozás jogutóda még a 20. század közepi államosítás után is továbbműködött.

Hódmezővásárhely. A nagyra nőtt mezőváros csak 1876-ban lett nyomdahely, amikor megkezdte működését az első nyomtatóüzem, a neve alapján romantikus, nemzeti indíttatású Hungária Nyomda. A következő két évtizedben további négy nyomda működött itt.

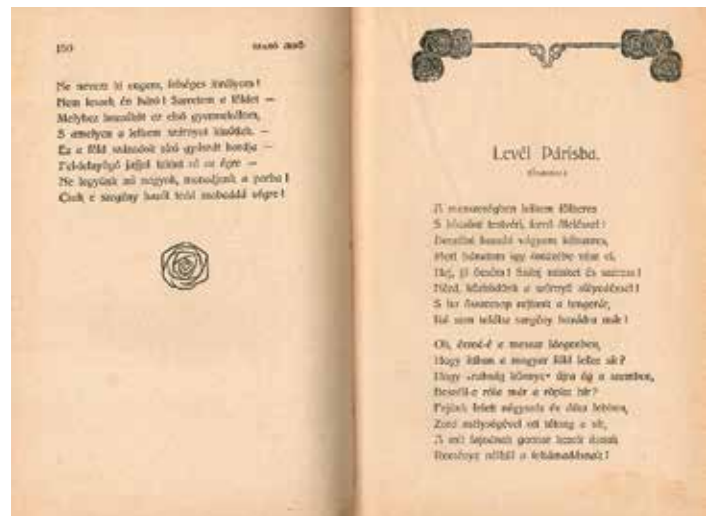
1895-ben a törvényhatósági jogú városnak több mint 55 ezer lakosa és három nyomdája volt. Még később, 1906-ban indította több mint három évtizeden át működő nyomdaipari vállalkozását a nagyváradi születésű Róth Antal (1875–1935) nyomdász, egy személyben lapkiadó, szerkesztő és újságíró. Eredetileg 1897 körül helyezkedett el a vásárhelyi Részvény Nyomdában gépmesterként. Később művezető lett, és amikor a részvénytársaság föloszlott, megvásárolta a nyomdát. Itt jelent meg 1907-ben dr. Gonda József *Uj oltár. Uj istenek* című szépirodalmi kötete. A könyvet bordázott merített papírra nyomták, terjedelme 156 számozott oldal. A címlapon a különféle betűtípusok képviselik a szecessziót, a köteten belül pedig mind a 15 hosszabb-rövidebb írás fejlécébe szecessziós díszítés került, virágokkal, levelekkel, kombinálva vagy stilizált formában. A vörös egészvázson kötés előtábláján jobbra igazítva kapott helyet a szerző neve, a mű címe és alcíme, illetve a könyv korabeli ára. Az egyes szövegrészek között, valamint a bal oldal egész hosszán

ban stilizált díszítések kaptak helyet, levelekkel, háromszögekkel és sarkított csigavonalakkal. A kötészeti munkálatoakat a helyi Jakab Gyula végezte, akinek szép, szakmai cégére a hátsó kötéstábla alján, közepesen kapott helyet. A szerző, id. Gonda József (1877–1913) író,

szerkesztő és városi tisztviselő volt. Érdekeség, hogy a fent említett kolozsvári egyetemen szerzett jogi végzettséget, melynek jogutóda napjainkban a Szegedi Tudományegyetem.

Kézdivásárhely. Orbán Balázs, a „legnagyobb székely” jelzőjével élve „Háromszék Párizsa” s Gábor Áron katonadal-fakasztó ágyúinak öntőhelye az 1849-es röpke életű városi nyomda működése után csak 1879-ben vált állandó nyomdahelyé. A 19. század fennmaradó évtizedeiben további három nyomda létesült a székely városban, melynek 1895-ben két nyomdája és kerekén 4700 lakosa volt. A fent tárgyalt Szabó Jenő *Magyar szívvel* című újabb verseskötete immár az új században, 1906-ban itt jelent meg, mégpedig a Kézdivásárhelyi Könyvnyomda Rt. első ismert működési évében. A bordázott merített papírra nyomtatott kiadvány 189 oldalt és számtalan rózsa-motívumot tartalmaz. A címlapon stilizált szecessziós díszítés látható: a szerző, a cím, az alcím alatt és a kiadási adatok fölött egy sorban, egymás mellett két lefelé, alatta egy fölfelé álló tömör háromszög egy-egy körben elhelyezve. Mind a 67 vers, valamint a tartalomjegyzék fejlécében szedéstükröt szelében kitöltő, igen változatos

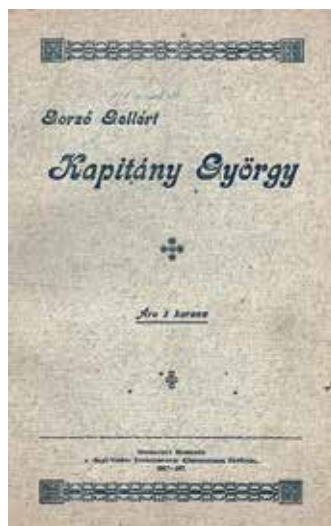
virágmotívum kapott helyett: egymagában vagy tömegével álló „fehér” vagy tömör fekete rózsák, sűrűn növényi szárrakkal, gyakran fonatosan, olykor levelestül, de külön érdekességként – mintegy a szecessziónak megfelelően – lekerekített rózsatövisekkel – nem szúr szemet egyetlen éles vagy durván kilógzott minta sem.

Szamosújvár. Az erdélyi örmény katolikus püspökség székvárosa volt. Első nyomtatóüzeme, a Görög Katolikus Egyházmegyei Nyomda 1866-ban létesült, majd közel fél évszázadon át működött. 1895-ig, amikorra a település lélekszáma 5700 fölé emelkedett, további egy helyi nyomda létesült. Még később, 1910-ben alapította Anka Sándor valószínűleg néhány éven át főnálló „Könyvnyomdai Műintézetét”. Itt jelent meg Jósa János *Vergődés* című jogtörténeti polemikus műve 1911-ben – „*A székely fiú-leány törvény és dr. Karácsonyi János*” alcímmel. A jogi vita tárgya a leány örökösök „fűsítése”, azaz, hogy a teljes jogú női öröklésrend része vagy nem része a székely joghagyományoknak. Az érdekes kis ragasztott, kartonált füzet mindössze nyolc oldal terjedelmű. Külön címlap nincs, a borító, valamint az utolsó oldal alja szecessziós díszítésű. Stilizált növényi szárrak és levelek alkotják a papírborítón a keretet, melyen belül a szerzői, cím- és korabeli áradat talpas betűvel, míg a nyomdahely, a nyomda és a kiadás évszámának megjelölése más, szecessziós betűtípusból van szedve. A korabeli árjelzés alatt és fölött, középre igazítva, téglalapban tojásdad ékítés jobb és bal oldalán, egy-

egy háromszirmú, fektetett, ugyancsak három bibéjű virág látható. Egy ugyanilyen virág motívum zárja a főszöveget az utolsó oldalon. A szerző Jósa János helyi állami főgimnáziumi tanár volt, akinek több kritikai műve is megjelent a székelységgel kapcsolatban.

Rozsnyó. A felvidéki Gömör és Kishont vármegye szászok által alapított bányavárosában már a 18. században működtek kiadók. A város első nyomdája csak 1817-ben kezdte meg működését, Mayer Károly József nyomdászmeister irányításával. Később további két nyomda indult a településen. 1895-ben egyetlen éppen működő nyomda jutott több mint 4800 lakosra. A két évvel később, elsősorban az azonos című hetilap előállítására létesült „*Sajó-Vidék*” Egyházmegyei Könyvnyomda kiadványaként jelent meg Gorzó Gellért tanár *Kapitány György* című drámai költeménye „történeti zenével és énekkel”. Az 1917-ben vízjel papíron, kartonált papírkötésben, külön előszóval napvi-

lágot látott kötet 73 számozott oldalt tartalmaz. A világoskék színárnyalatú papírkötésen a betűk és az illusztrációk mélykék színt kaptak. Fölül és alul három-három soros díszcsík fut, balról is, jobbról is lezárva egy-egy négyzetben elhelyezett kör alakú stilizált virágdíszítéssel. A szerző nevét, a mű címét és még lentebb a kiadvány árát dőlt betűvel, legalul pedig, finom hullámvonallal elválasztva a kiadási adatokat kiskapitálissal szedték. A borító közepén és alsó harmadán keresztben öt-öt szerény virágból álló díszítés éppen kicsinyiségeivel kelt feltűnést. A hátsó papír kötéstábla felső és alsó részén növényi fonatok futnak, középen nyomdadísz helyezkedik el, fölül négyzetben lendületes, munkában lévő nyomdász alakjával, alatta a nyomda rövid nevével, még lentebb a kiadási hellyel. A szerző, teljes nevén bilkei Gorzó Nándor Gellért (1890–1969) gyomai születésű sokoldalú személyiség volt: egy személyben katolikus pap, politikus, művelődéstörténész és levéltáros is.

Művének megjelenése idején, 1915 és 1918 között a rozsnyói római katolikus főgimnázium igazgatóhelyetteseként tevékenykedett. A színdarabot is itt által első ízben, 1917 elején.

Mezőtúr. Az Alföld első, 1530-ban alapított református gimnáziumával büszkélkedő várost a „Kis Debrecen” és a „Berettyóparti Athén” jelzővel illették. A település első nyomdása a kiegyezés évétől Gyikó Károly volt. 1895-ben nyomdája továbbra is egyedülként működött a közel 24 ezres lé-

lekszámú városban. Később, 1909-ben Borbély Gyula helyi nyomdájában készült Loisch János *Classicus nyomok Buda halálában* című irodalomtörténeti értekezése, vízjeles merített papíron, 41 oldal terjedelemben, kékszínű puhapapír kötésben. A nyomdász több mint három évtizeden át folytatott önálló szakmai tevékenységét az előző évben kezdte, de a kezdő lelkesedésnek nyoma sincs az igényesen elkészített, nagy szakmai jártasságot mutató kis kötetben. A papírborító és a címlap a nyomtatásként szolgáló papír kivételével teljesen megegyezik. A növényi indát utánzó keret felül és alul további két részre osztja a szedéstükröt, soronként négy-négy lekerekített csúcsú négyzetben egy-egy körrel. A belső keretet szövegek és díszek további három részre tagolják – fönt a nagybetűvel két sorba szedett címmel, középen érdekes módon ismét páros számú (két) stilizált virágdísz található harmonikus térközzel, alul ugyanúgy csupa nagybetűből, de kisebb méretben szedve a szerző és a készítés évének megjelölésével. Szerényen, legalul, kereten kívül helyezkedik el a nyomda, a nyomdahely és a kiadási évszám megjelölése, egyedül itt egyetlen sorban, dőlt kisbetűvel. Továbbá a kezdő oldal fejlécébe teljes sort kitöltően, illetve a tanulmány végén középre igazítva került egy szecessziós könyvdísz. A szerző, dr. Loisch János (1878–1945) magyar, német és filozófia szakos tanár volt, aki 1903 és 1938 között a Budapesti Evangélikus Gimnáziumban dolgozott. Nevéhez fűződik az ország egyik első, iskolai cserkészcsapatának megszervezése az 1912/13-as

tanévben. Arany János örökbecsű művét egészen Homéroszig vezette vissza, mintegy további előképként felemlegetvén Zrínyi Miklós és Gyöngyösi István költészetét is.

Csurgó. Somogy vármegye Csokonai Vitéz Mihály meszszeható pedagógiai tevékenységével fémjelzett települése 1895-ben közel 3700 lelkes nagyközség volt. Nyomdahelyként egészen 1897-ig nem jegyzik a szakmai lajstromok. A helyi református gimnázium rendes tanévi értesítői azonban bizonyítják, hogy már 1873-ban a kaposvári nyomdatulajdonos, Jancsovits Gyula fiókkönyvnyomdát működtetett Csurgón. 1885-től pedig a Weisz-család nyomdaipari vállalkozása működött itt, 1892-től bizonyíthatóan már Vágó családi névvel. Szaák Lujza *Hulló levelek* című elbeszéléskötete Vágó Gyula könyvnyomdájában jelent meg 1911-ben, 191 oldal terjedelemben, bordázott merített papíron. A kötet minden oldalán a szöveget négy sávból álló zöld keret szegélyezi. Ezen belül a címlap kettős feke-

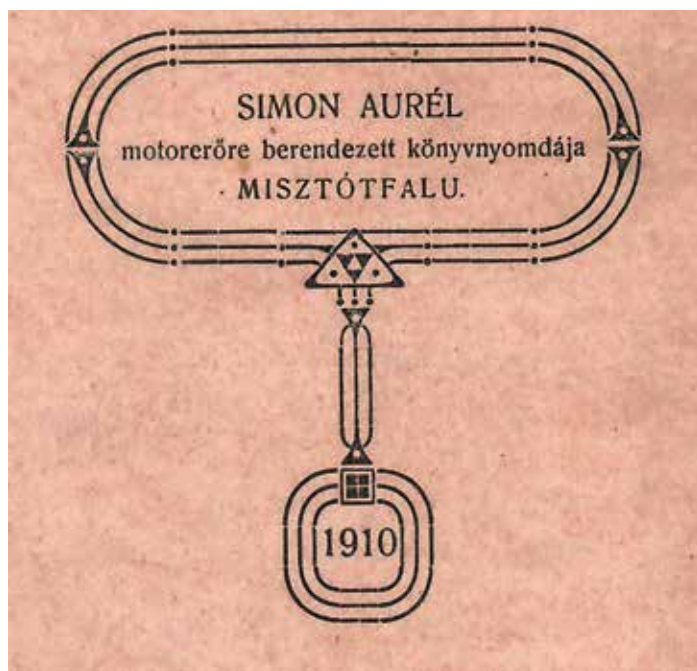

te keretet kapott, sarkain egyegy kört tartalmazó négyzettel. A felső sávban nyolc négyzetkialakítású dísz fut, szélein két-két balra és jobbra konyuló levéllel, melyek a címlap alsó harmadába futó két egyenes végén hármass csigavonalban végződnek. A szép ligatúrával szedett cím alatt keresztben négy, ugyancsak fekete színű levél helyezkedik el, majd a szerző neve alatt újabb virágdíszítés látható. A kiadási helyet és évszámot láthatóan más betűtípusból szedték. Az előszó és a további hét elbeszélés címe nagyobb méretű betűkből áll, az írások első betűje pedig minden esetben növényi fonatokkal díszített iniciálé. A szerző 1878-tól Melha Kálmánné, majd 1891-től Horváth Józsefné Szaák Lujza (1855–1920) a Győr vármegyei Gyarmaton született tanítónő, aki 1884-ben betegsége miatt visszavonult. Ettől kezdve nemcsak a fővárosban élő családjának élt, hanem cikk- és szépírással, valamint társadalmi ügyekkel is jelesen foglalkozott. Felolvasó-

nőként az ország számos településén megfordult. Kötete előszavát pedig dr. Ferenczy József (1855–1928) gimnáziumi tanár, a Petőfi Társaság tagja jegyzi, aki jelentős szerepet vitt a 19. századi magyar irodalomtörténet-írásban.

Misztótfalu. Az innen kapott jelzővel gyarapított Kis Miklós szülőhelye, az Európa-hírű betűmetsző halála után közel két évszázaddal később vált nyomdahelyé. Simon Aurél és társa, Teleki Béla nyomdája 1896-tól működött. A mintegy ezer lelkes község egyetlen ismert kis nyomtatóüzeme elsősorban nem helyi, hanem más települési igényeket szolgálhatott, mivel az eddig föllett őt kiadvány megrendelője és kiadási helye sem Misztótfalu. *A Román Költőkől* című kötet megjelenési helye például Nagybánya, a papírborító utáni teljesen más kialakítású, fonatos keretű címlap egyszerűen, a hátsó papírborító viszont szecessziós díszben egyértelműen jelzi a tényleges nyomdát és előállítási helyet. A nyomda ugyanakkor 1905 és 1906 között *Gyógyszerészet* címmel országos szaklapot is nyomtatott, ami a legkisebb Szatmár vármegyei

nyomdásztelepüléshez képest igazán nagy szakmai teljesítmény. Az 1910-ben, Moldován Gergely egyetemi tanár előszavával megjelent verses antológia kereken 160 oldalt számlál. Minden hosszabb-rövidebb vers

után találunk egy-egy stilizált szecessziós könyvdíszet. A fordítókról minden lényegesebb információ szerepel a papírborítón: Brán Lőrincz szamoszlaki görög katolikus plébános volt, Révai (1882-ig Oblatek; a kötetben Révay) Károly (1856–1923) pedig az Erdélyi Irodalmi Társaság tagja és a Teleki Társaság elnöke, emellett lapszerkesztő. Az egységes szecessziós betűtípusból szedett könyvészeti adatoknál a kis- és nagybetűk harmonikus váltakozása teszi változatossá az összképet. A címet hármasszög alatt üres háromszöggel, a kiadás helyét és a kiadvány árát két szembe fordított díszel hangsúlyozták. A papírborító szinte teljes hosszában fölül is és alul is egy-egy díszítőcsík fut, döntően vékony, egyenes vonalakkal, szimmetrikusan egy-egy

pár vastagított hullámvonallal. A csíkok közepén pontokból, tömör háromszögekből és stilizált levelekből álló díszítés teszi változatossá a díszítősorokat. A vízszintes csíkokkal egy-egy függőleges, sokkal vékonyabb, ugyancsak pontokkal és tömör háromszögekkel ékített mintegy oszlopok alkotnak összefüggő keretet.

IRODALOM

Firtinger Károly: *A Magyar Állam Nyomdászati-Történelmi Térképe*. Bp., 1896. Reprint kiadás
Az 1851 és 1918 között működött magyarországi nyomdák és kiadók jegyzéke. Összeállította: Markos Béla. Bp., 1960. Kézirat
Magyar írók élete és munkái. Megindította: id. Szinyeyi József. Új sorozat. I–XIX. kötet. Bp., 1990–2002.

FLEXP 2000
Csomagolástechnikai Kft.

www.flexo2000.hu

 Flexo 2000
Csomagolástechnikai Kft

A FLEXP 2000 Csomagolástechnikai Kft. 1998. szeptember 1-jén alakult, fő tevékenységi köre papíralapú csomagolóanyagok tekercsből tekercsbe történő nyomtatása flexóeljárással, redőstálpas papírtasakok vevői igény szerinti gyártása, illetve 4-5 grammos kávécukor kiszerezése. Vállalkozásunk több évtizedes tapasztalattal rendelkezik a csomagolástechnika és a flexónyomtatás területén, szakmai tudásunknak, elhivatottságunknak köszönhetően igen kiterjedt vevőkörrel rendelkezünk mind belföldön, mind a közép-európai régióban.

Partnereinkkel a tervezés fázisától kezdve a késztermék leszállításáig szorosan együttműködünk. A kapcsolatfelvétel során felmérjük vevőink pontos igényeit, velük együtt végleg-

sítjük az elképzelést. Az igényeknek minél magasabb színvonalon próbálunk megfelelni, figyelembe véve a leginkább költségghatékony megoldásokat.

Termelőberendezéseink: 3 db flexó nyomdagép, 3 db tasakkonfekcionáló berendezés, melyek technikai színvonala, kibocsátó képessége és a késztermékek minősége a mai kor követelményeinek teljes mértékben megfelelnek.

Termékeink minőségét a DIN EN ISO 9001:2015 szabvány és a HACCP rendszerek alkalmazása garantálja. Ezenfelül rendelkezünk FSC tanúsítvánnyal is.

Cégünk alapító tagja a Flexo Innovációs Klaszternek és jogi tagja a CSAOSZ-nak és a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesületnek.